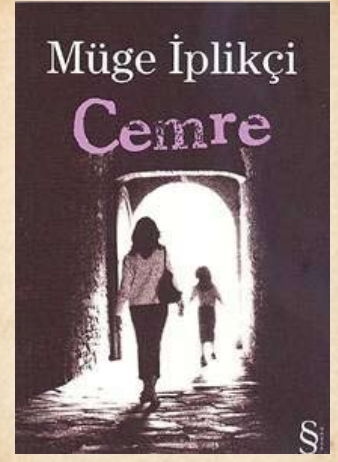

“Yolculuklarımıza yeni bir kılıf buldum, adını da Cemre koydum”

Cumhuriyet Kitap eki

Erdem Öztop

Yeni bir romanla, yeni bir yayınevinden merhaba diyor Müge İplikçi bizlere. Türk edebiyatına büyük katkılar sağlayacağını düşündüğüm, Defne Yayınları arasından ‘Cemre’ adlı eserini yayımlayan İplikçi, bu kez bir tepki romanla karşımızda! Olağana karşı bir tepki bu hiç kuşkusuz! Kendisiyle keyif alacağınız bir söyleşi gerçekleştirdim... Kim bilir belki cemre bu kez, muhteşemliğiyle tam da içimize düşer!..

- Sevgili Müge İplikçi, son dönemde roman yazıyorsunuz. İşte bunlara bir yenisi eklendi: Cemre. Artık roman yazıyorum gibi bir iddianız yok değil mi, arada öykülerinizle buluşup, transit yolculuklara çıkaracaksınız bizleri?

Haklısınız, “artık roman yazıyorum” gibi bir iddiam yok. Ben kendimi romancı ya da öykücü gibi değil yazar olarak hissediyorum. Gerçi böyle hissetmem zaman aldı. Kısaca, kalemi aracılığıyla bu yaşlı dünyayla olan derdini dillendiren bir insanım. Bunu yaparken de diğer insanlara ve yaptıkları işlere inanmayı unutmamaya çalışan biri. Sonuçta hepimiz birer yolcuyuz bu dünyada... Cemre’de de bunu yaptım. Yolculuklarımıza yeni bir kılıf buldum, adını da Cemre koydum.

- Romanı Pınar Kür’e ithaf etmişsiniz! Herhangi bir sebebi var mı?

Elbette var. Onunla yaklaşık altı yıl, yan yana mekânlarda çalıştık. Bilgi Üniversitesi’nde. Ondan hayatla ilgili sırlar öğrendim. Edebiyatın incelikleri dışında, hayata karşı daha sağlam durmayı, örneğin. Onu gerçekten severim, dışardan bakıldığında zor bir insandır, bu zorluğunu severim, karakterinden, tepkilerinden ödün vermeyişini, pes etmeyişini. Ben de zor bir insanım, belki bu yüzden. Sadece Bir Deli Ağaç’ı, Asılacak Kadın’ı yazdığı için, gencecik yaşında okuduğum Yarın Yarın’ındaki finalle gözyaşları içinde beni sokaklara düşürdüğü için değil, savrulmalarını, incinmelerini, yenik düşmelerini bile dimdik taşıyan bir insan olduğu için severim onu. Bu ithaf, bir gönül borcunun karşılığı değil yalnızca; yazdıklarına hep destek vermiş bir ustaya, Mügece verilmiş ufak bir selam aynı zamanda.

BİR TEPKİ ROMANI

- Roman daha ilk kelimesi eşliğinde, bir tepki ile başlıyor! Yıldız’dır ilkin karşımıza çıkan ve tepkisi vardır büyük harflere! Öyle ki, yazarına bile küçük yazdırır, etkiler onu! Bu bir tepki romanı mıdır sevgili İplikçi?

Evet bir tepki romanı. Edebiyat tepkiyi doğrudan yansıtabilir mi? Başka silahınız kalmamışsa, evet. 19. yüzyıl İngiliz edebiyatı rustik rehavetiyle yazmak isterdim oysa. Ya da uzun uzun kendi Allahımla hesaplaşmak isterdim. Doyasıya bir aşk ikilemini anlatmak isterdim. Ama kalemi elime ne zaman alsam ruhanilik ikinci plana düşüyor; çağımızın tiksinti dolu büyük harfli mesajlarıyla o kadar dolmuşum ki, verdiğim her yanıt bir tepki halinde süzülüyor benden. Tuhaf gelebilir size belki ama vicdan inisiyatifinin bittiği her yerde depresif bir büyük harf görüyor ve onun içini doldurmaya çalışan büyük, hezeyanlı bir

gürültü duyuyorum. O büyük harfin içinde “büyük bir yazar” olmak da var elbette. Büyük... Kartezyen teoriyi hiç sevmedim, hiç barışamadım onunla. Ancak günümüzde bu teoriye karşı çıkan bütün “izm”ler de kartezyenleşmekten kendilerini alamıyorlar. Sorgulayıcı konumundan vazgeçip, ama hâlâ o sorgulayıcı suni kılıflarında sisteme entegre oluyorlar; sonrasında sistemin içinden konuşmaya başlıyorlar bir güzel. Bunu da hâlâ farklılık adına yapıyorlar üstelik! Sahi inanacak bir şey bulabiliyor musunuz, ben pek bulamıyorum şu ara. Yıldız’a gelecek olursak: Benimle dalga geçiyor usul usul.

- Değerleri yitirme kaygısı da var...

Değerler... Bunun karşısına yine bir tek vicdanı koyabilirim. Ötesi için hangi değerler diye soracağım. Milliyetçilik, ulus-devlet, din? Seç beğen kullan. Olan halklara oluyor, gençlere, çocuklara oluyor. Milliyetçilikteki bin bir teori, saatler süren konferanslar... İyi niyetli ve bilgili olmak yetmiyor. İnsanların kendini gerçekleştirmesine olanak verecek bir sistemi yapılandıramıyorsak ne işe yarıyor tüm bunlar? Barışı sağlayabiliyor muyuz? “Barış için savaş” fikrinin gölgesinden kurtarabiliyor muyuz kendimizi? Sevginin ya da karşındakine inanmanın bütün stratejileri altüst edebilecek bir reçeteye sahip olduğuna inanıyor muyuz? Bütün bunları dudak bükülmesi gereken naif inançlar olarak mı değerlendiriyoruz yoksa? Önüme gelen her insanlık trajedisine bir imza da ben atıyorum. Bu imzalar neyi değiştiriyor? Birbirimizin adlarını dikey beyaz sütunlarda görüyor ve bir sonraki toplu imzalarda yine buluşuyoruz. Yaşam, kendini yeniden etüt etmek durumunda, bunu anlıyorum ama aydın da. Sadece Türkiye için de söylemiyorum bunu. Dünya, toplumsal vicdani reflekslerini yitirdi ama vicdani entelektüel kaygısını da yitirmek üzere - ki bu en kötüsü. Bir itiraf: Bu gürültünün içinde susmayı başarabilenlere, zehrini birbirine boşatmak yerine bir çınarın altında mırıldanarak çay-kahve içenlere gerçekten hayranlık besliyorum.

DOĞANIN BİZE SUNDUKLARI

- Rüyadan bozma bir hayatı ister Yıldız! Sıradanlık tak ettirmiştir artık ona! Ve en önemlisi yalnızlık! Bu imge daha ağır basıyor Yıldız’a ki, “Bulutlar geçerken kimse yalnız değildir” sözcüklerini bir araya getiriyor!..

Burada vurgulamak istediğim, gerçekte ne kadar yalnız olduğumuzla ilgili. Çocukken bu oyunu çok oynardık Selda’yla. Selda benim sırdaş kuzenim. Gökyüzüne bakardık, ya da gökyüzü bize bakardı. Ve yalnız hissetmezdik kendimizi. Kederli bir anımda, büyümüştük o zamanlar, böyle söylemişti bana Selda. “Bulutlara bak” demişti. “Yalnız değilsin.” İdealizmle ilgisi var mı? Vardır, doğru. Ama Cemre’de gönderme yaptığım doğanın bize sunduklarıyla ilgili. Bu arada teknolojiyi asla yadsımıyorum. Örneğin, nükleer sant-rallar varken kimse yalnız değildir...

- Kader sorgulaması yapılır romanda. Öyle ki, fazlaca çiziliyor bu profil!.. Bunu biraz açalım mı?

Kaderin ne olduğu Cemre’de sık sık sorulur. Kadercisi bir kitap mı Cemre? Kaderciliği yansıtıyor, sadece bunu söyleyebilirim. Bir döngü olduğunu söyleyebilirim Cemre’de temsil edilen kaderin. Kitabın bütün kurgusu bunun üzerine kurulmuş zaten. Dünyanın dönüşünden, dönerken çıkardığı sestem, otobüs duraklarına, bu duraklara mecbur ring seferlerine kadar... Eminönü-Taksim arası yılları deviren hantal bir ring seferidir Cemre. En çok da insanların zihinlerinde; takıntıları, duraksamaları ve yine devam ediyor oluşlarıyla vardıkları yerin yola çıktıkları yer olduğunu gören insanların cenneti-belki de cehennemi Cemre.

OYUN-KURAL İLİŞKİSİ

- Yıldız aslında, saftığı uç noktalarda yaşasa da dünyanın en külyutmaz oyununu oynuyor! Niye peki bu bürünme ihtiyacı Yıldız’ın?

Başka çaresi yok. Oyunları seviyor Yıldız. Kadınlığıyla oynamayı seviyor, çocukluğuyla, orta yaşlılığıyla, aşkla, kimliğiyle... Bunu yaparken oyunun coşkusu yok ama. Bu eksik, zaafi da oluyor aynı zamanda. Oyunu, oyunun kuralına göre oynayamıyor. Hayatta çok akıllı insanlar görürsünüz, birçok “benim ben” diyen insanı alabora edecek bir kavrayışları vardır dünyayı. Ama yok olmak üzeredirler. Bunun nedenini

o oyun-kural ilişkisine bağlarım. Kendileri için oluşturdukları hayat sözlüğünün derinliği göz kamaştırır; kendilerini riske edişleri, yüzünüze dik ama sevecen bakışları, coşkun sakinlikleri, fırtınaları...

- *Ve Yıldız'ın hayat tanımı: Anın içinde her şeyin uzak ve hayali olması, elini uzattıkça ondan kaçışına hayat denir (mi?). Elbette parantez içi bana aittir!..*

Hep bu kaçışı yaşıyoruz. Ancak buna başka adlar buluyoruz elbette. An, hepimizin elinden kaçandır. Cemre'de bir döngü olarak verilse de zaman, yaşlanmaktan alıkoymaz karakterlerini. Kitaptaki karakterler, hayallerinin dışına savrulurlar. Bu da yaşarken paslanmak demektir onlar için aslında. Kısaca yaşam budur. Paslanışları.

- *Dünya!.. O n'apıyor peki sizce? Gırrrrrr sesinin çevresinde mi dönüyor, yoksa, çemberin dışına taşıdığı da oluyor mu?*

Paslanmaktan kurtulabilir miyiz diye algılıyorum bu soruyu. Cemre'dekiler, kurtulamıyor. Ne yaşam ne de bellekleri buna olanak sağlayabiliyor. Çemberin dışı yok, yani. Peki ya biz? Hepimiz oradayız şu aralar -bence, yani "içerde".

- *Hayatın ve toplumun her basamağına ilişkin sorgulama içersinde Yıldız. Ama bakıyorsunuz ki, dış ses ne buyuruyor ona: "Çok uzakta ve gerçek sayılmayacak bir amaç isteyenler kaybedecek... Yıldız, sen ve senin gibiler." Ne dersiniz?*

Kaybettik, bu aşıkâr. Yıldız gibi düşünenler kaybetti. Ancak bunu bir son olarak görmüyorum ben. Bu kaybediş başka bir oluk bulacak kendine. Askeri bir dünya düzeni, yaşamı çevreleyen çirkinlikler, dürüstlüğü raflarda tozlanmaya yüz tutmuşluğu, samimiyetsizlik, politikadaki ikiyüzlülük... Bunların tersini istemek hayal mi? Bence değil. Bir iki yüzyıl sonra bunları isteyenler çoğalacak.

- *Hep Yıldız'dan konuştuk! Biraz da Nimet'i irdeleyelim, ama sadece tek bir soruyla, çünkü onun hikâyesi okura saklı kalsın. Sanki ahlaki bir yapısı var Nimet'in, yanılıyor muyum?*

Ahlak, yoksa etik mi? Nimet Güzel acısını kimseden çıkarmıyor. Kitaptaki en masum karakter o. Diğer gazeteci Nimet Bor içinse okurun görüşünü bekliyorum, çünkü o geleceği belirleyebilecek genç ve aktif bir kuşaktan geliyor.

MEDYANIN VİCDANI

- *Bu romanda biraz olsun(!), medyanın o ensesi kalınlarının eleştirisini yaptığınızı söyleyebilir miyiz?*

Bence az bile yaptım! Daha uzun bir kitaba saklıyorum içimdeki gerçek hislerimi.

- *Tam da bu noktada 'vicdan'ın nereye düştüğünü düşünüyorsunuz?*

Yukarda açıkladım galiba. Ama medyanın vicdanı diye soracak olursanız; gazeteci Nimet Bor'un sözlerine dayandırarak irdelemek isterim bunu: Hak... Yaşamlarımızı bu hale getirmeye hakkı var mıydı medyanın, şeklinde bir soru sorar Yıldız gazeteci Nimet'e. O da "Böyle bir hak varsa buna hakkı yok medyanın, haklısın" diye cevap verir Yıldız'a. Burada ben de size "hangi vicdan?" diye sorayım mı?

- *Ve konuya dair son soru: Hayatta kalabilmek, diplomatik takılmaktan mı geçiyor?*

Elbette. Sadece hayatta kalmak değil, hayatı devam ettirebilmeniz için de bu geçerli. Bugünün geçerli kuralı bu. Leylâ Erbil, çağımızı en has biçimde temsil eden çarpıcı öykülerinden birinde, Üç Başlı Ejderha'da şöyle der: "Başkaldırı eskidi, başka yollar bulmalı." Ama bunun cevabı, diplomatik takılmak ve bununla geliştirebileceğiniz manevra yeteneğiniz değildir, olmamalı. Çağ bunu sürekli ödüllendirse de, değildir. Gün-

delik yaşama bakın: en olmadık popüler insanlar, örneğin Rudyard Kipling'in o her coğrafyaya ve tarihsel her ana yaftalanabilecek "Eğer" şiirinde bilfiil gezinip alkış alabilir. Alsınlar; ama ardından bütün dünyayı isterler, istiyorlar. Bu böyle gitmez. Buna günde 16 saat taşeron olarak çalışan ve dünyayı hep uzaktan seyretmek durumunda bırakılmış birilerinin "Gelinim Olur musun" gibi yayınların platosunun dışında diyecek bir sözü olsa gerek. Benden, sizden daha sahici birilerinin... Kibarlıktan ve ince hesaplardan çok insanlığı tercih eden birilerinin.

- Ahmet Cemal'in romanının ismi ne güzeldir: Kıyıda Yaşamak. Sizin romanınız için de tüm bu konuştuklarımıza çözüm olabilir mi kıyıda bir yaşam?

Kıyıda yaşamak... Freud'un işaret ettiği o okyanussal benliğe ya da Victoria Holbrook'un Osmanlı divan şiirinde altını çizdiği denize, o hayali denizde saklı olan ruha madem dönemiyoruz, kıyıda yaşayalım o halde. Edebimizle kıyıda.

- ABD'de yaşam sürdüğünüzü düşünerek, yoksa sizin gibi göçebe bir yaşam tarzı mı sorusunu yönelteyim peşi sıra?

Olmak isterdim ama ben bir göçebe değilim. Aidiyeti dışlasam da aidiyeti arayan, onun içinde huzur bulan biriyim. Bir göçebenin aidiyetle ilgisi yoktur. Son derece statükocu olduğumu düşündüğüm bir yaşamım var, bunun içinde yazı yazan biriyim. Bir yıldır eşim Ruşen Çakır'ın işi gereği Washington D.C'nin oralarda, biz geri kalmış İslam halklarını boyunduruktan kurtarmak için var olduklarını düşünen beyaz ve Hıristiyan bir geleneğin ortasında çıldırmadan yaşamaya çalışan biriyim ben. Bu yaşam tarzı için diyebileceğim bir tek şey var: Bunun arkasından bir kitap daha gelir..

- Romanda siyaset de fazlaca eleştiri konusu olur! Buna girmeyelim derim..

Cemre, siyasi bir roman ama tipik bir siyasi roman değil. O yüzden sözü yine okura bırakmaktan yanayım. Ayrıca, burada söylediklerim yeterince siyasi bir hava yarattı zaten...

- Şu tezin yorumunu alarak bitirelim bu keyifli söyleşiyi: "Hayat yalan, hayal gerçek." Nasıl bir bakış açısı getirirsiniz bu cümleye?

Gerçek, inandığımızdır, o kesin. Cemre'de böyle. Ben de Cemre'den mesulüm...

- Az kalsın unuttuyorduk, ya da bu söyleşiyi hazırlayan şahıs kasıtlı yaptı, peki ya o zaman 'cemre' nereye düşüyor Müge İplikçi?

Umarım en çok gençlerin üstüne düşer, onlara "bizim kuşağı" çok da suçlamaları esinini verir. Umarım bizim kuşağın aklına düşer. Onlara kendilerine çok da kızmamaları tütsüsünü yayar. Umarım 68 kuşağının başına düşer. Onlara kendilerini çok da hüzne kaptırmamalarını fısıldar. Ve umarım Cemre, dilekleriyle Türkiye'ye düşer, hayal ettiğimiz gerçek olur, "Ümit etmemekten ve kendimize güvenememekten" vazgeçeriz bir gün. Böylece bugünkü yaşadıklarımızın bir sonuç değil bir neden olduğunu anlarız belki.

17.04.2006